

Олександр Демарьов

ДЕНЬ ДО ВЕЧОРА

Роман

Київ

УДК 821.161
Д30

Демарьов Олександр

Д30 День до вечора : роман. Київ : Видавництво
Ліра-К, 2024. 338 с.

ISBN 978-617-520-672-0

«День до вечора» – частково автобіографічний роман, який зображує життя неможливої родини у провінції. Герої книжки змушені миритись із дійсністю, яку не обирали. Це роман про батьків, які готові розчинитись у безпросвітній рутині лиш для того, щоб їхнім дітям жилося краще. І про дітей, які це знають.

УДК 821.161

ISBN 978-617-520-672-0

© Демарьов О., 2024

© Видавництво Ліра-К, 2024

ЧАСТИНА I

Розділ 1. Рвали черешні

Вова стояв біля плити й дивився, як у каструлі закипає вода. Комарі обліпили сітку кватирки, марно намагаючись пролізти всередину.

Чоловік поглядав на них і чи то злісно чи безнадійно бурмотів:

– Канальї!.. Канальї...

На кухню ввійшла жінка в халаті.

– Готовий?

– До чого? – сіпнувся мимоволі.

– До роботи, як до чого?

– Тю! – миттю опанував себе. – Що там готуватися? Йдеш та й працюєш. Не вперше.

– Ну дивись.

– Що дивись? Куди дивись? Надю, чого ти з самого ранку починаєш?

– Нічого я не починаю.

Вона дочекалася, доки чоловік налле в чашку окропу й відійде від плити. Дістала з холодильника каструлю із вчорашніми макаронами, порізала їх кубиками й кинула на сковорідку. Макарони зашкварчали, впавши на

гарячу олію, але скоро втихомирилися. Господиня розбила кілька яєць над тарілкою, всипала приправ, солі, перемішала, залила суміш у сковорідку, ще раз перемішала і накрила кришкою.

Вова вийшов надвір.

Сонце ще не зійшло, а дихати вже було нічим.

Від задухи й гарячого чаю шия вкрилася потом. Чоловік позіхнув. Дістав із кишені цигарку, чиркнув сірником об коробку, нахилився над вогником, припалив і затягнувся.

Ноги від того, що прокинувся так рано, відчутно пульсували. Вени під колінами набрякли. Літні ночі надто короткі, щоб встигнути відпочити після довгих робочих днів.

Дим від цигарки розповзався, граційно спускаючись до землі довгими пасмами. Чай без цукру гірчив, але чоловік пив і не кривився.

По дорозі з гуркотом проїхав камаз, підстрибуючи на кожній ямці.

– Знову Гнатович піску накрив, – пробурмотів чолові'яга собі під носа.

З хати виглянула жінка.

– Розбуди Марійку й Андрюшу, – звеліла, дивлячись повз чоловіка. – І курей випусти. І вилий помії свиням.

Він підвівся, взяв відро з поміями й пішов до курника. Півень уже на все горло співав, кури розминалися, а коли їх випустили з темряви на світ божий, найперше побігли до смітника вишукувати свіжу поживу. Свині зарохкали, помітивши господаря, котрий вихлюпнув помії чи то їм, чи то на них.

Чоловік повернувся до хати. Безгучно проминув вітальню, де спали двоє дівчаток: одна старша, років сімнадцяти, друга ще зовсім мала, і потрапив у тісну кімнатку. На ліжку вперлася головою в подушку Маша. А на розкладному кріслі з-під простирадла виглядало мокре чоло сина.

– Марійко, вставай. Марусь.

Марійка сіла на ліжку, кивнула головою татові – вона все зрозуміла і пам'ятає. На неї можна розраховувати.

Торкнувся синового плеча, легенько стиснув. Андрій різко розплющив очі й хотів було щось сказати, але тато його випередив:

– Т-с-с-с. Збирайся, зараз поснідаємо – і підемо.

Хлопчик побачив, що Марійка вже сиділа одягнена на застеленому ліжку, й виліз із-під ковдри.

У кухні вони так-сяк почистили зуби над старим умивальником. Андрієві не вистачило води, тож довелося вийти до криниці, набрати відро та залити два ковші у дерев'яний бачок.

Сіли за стіл. Мати насипала у тарілки мішанку, яка щойно шкварчала у сковороді. Мовчки поївши, діти напилися чаю. Батько нічого не їв, хоч його тарілка стояла повна.

– Поїж, ну! – звеліла жінка.

– Не хочу, – сказав як відрубав.

Йому не хотілося розмовляти. Волів мовчки дивитися у вікно.

– Справа твоя, – знизала та плечима. – Тільки потім щоб не падав із ніг серед дня.

– Не впаду.

Діти подивилися на маму. На її схвальний кивок, довго не думаючи, поділили батькову порцію між собою. Доки вони доїдали, мати давала настанови.

– Отут, в пакеті, ваш обід: млинці, яйця, варення. Набери зараз води в ці пляшки, візьмете з собою.

– Надю, та буде там вода...

– Може й буде, а ви з собою ще візьміть – вип'єте.

А ні – то вилете. І картузи не забудьте!

Сонце уже вставало з-за обрію.

– Ну, ходімо.

Компанія вийшла на вулицю і швидко рушила до автобусної зупинки. Там їх мав забрати ЗІЛ, щоб відвезти на роботу.

У житті Марійки й Андрія це були перші заробітки. Здавати металолом, продавати на базарі овочі, яблука, зелень було для них звичним ділом, але так, щоб кудись поїхати, виконувати там роботу, за яку дадуть гроші, – це вперше.

Володя зрідка роз'їжджав по району, підпрацьовував то тут, то там. Робота траплялася різна, та всюди платили мало, хоча працювати доводилося важко. Тепер вони їхали рвати черешні в Княжу Криницю – крайнє у їхньому районі село.

Як сказав брат дяді Колі, їхнього сусіда, тамтешній колгоспний садок недавно приватизував якийсь товстопуз. Черешень вродило багато, їх треба обірвати. Власник садка наймає людей і платить їм по гривні за кілограм.

– Це добрі гроші, – ще вчора міркувала вголос мама.

– Справді, – погоджувався батько. – Що там той кілограм нарвати: раз два – й готово.

– Ти за день набереш кілограмів тридцять-сорок як мінімум. По два-три відра нарвуть малі. Гривень сто, якщо не більше, можна заробити.

Та якби можна було заробити вдвічі менше, все одно Володя пішов би, адже кращої роботи годі було знайти. Ліпше бодай щось, ніж узагалі нічого.

Утрьох вони стояли на зупинці й чекали, поки їх заберуть.

Вантажівка все не приїжджала. Чоловік скурив ще дві сигарети. Діти сиділи на траві на узбіччі й дивилися на туман, що підіймався над ставком.

До них підійшов дядя Коля, сусід, довготелесий сухорлявий чоловік. Привітався з Вовою, потім із малими. За ним – іще кілька жіночок із сонними й замузаними дітьми.

За пів години зібралось з десяток людей.

Нарешті приїхала вантажівка, але не зупинилася.

Марійка захвилювалася:

– Що, нас не беруть?

– Беруть, – заспокоїв її Андрій. – Вона розвернеться біля церкви і спиниться тут.

До садка їхали дві години. Дорога тяглася через кілька невеличких сіл, в яких вантажівка зупинялася й підбирала робітників. Між селами простиралися поля, лісочки й посадки. На те він і лісостеп: поле змінюється лісом, а за лісом знову поле.

Пасажирів назбирався повен кузов. Сидіти стало затісно. Дорога розбита, самі ямки та горби. Марійка й Андрій, прикривши голови картузами, перехилилися через бортик і дивились, як курява здіймалася і опускалася на узбіччя. Жіночки, ховаючи голови під хустинами, хиталися з боку в бік і патякали.

– Дивіться, – гукнув дітей Вова, – ми зараз повернемо туди.

Ліворуч від польової дороги зеленів густий садок. Стовбури схилилися під вагою зеленого гілля. І правда, вантажівка туди й звернула. Швидкість зменшилася, і їхати стало м'якше. Пасажири ЗІЛа погойдувалися, як чайки на хвилях.

В глибині саду машина, чхнувши, зупинилася. Пасажири спускалися самотужки, правдами й неправдами, хто як міг. Андрій зістрибнув. Марійку хотів зняти тато, але та зіскочила вслід за братом, як доросла.

Тут було тихо і спокійно. Зелень дерев світилася сонцем, що встигло піднятися над садком, і це світло розсипалося по траві, по землі, по головах людей, які роззиралися й милувалися, чекаючи власника садка.

Сад заклали ще за радянської влади. Черешні росли не абиякі, а сортові. Щоправда, вони потребували постійного догляду: вчасного обрізання, обробки від шкідників

та грибків, поливу. Нові хазяї, судячи з усього, не переймалися цим. Всюди крізь крони дерев стирчали сухі або ж вражені омелою гілки.

– Хазяїн скоро має бути, – сказав водій із відкритої кабіни.

Юрба нічого не відповіла.

– Зачекаємо, – зітхнув Вова. – Куди ж ми подінемося?

Люди порозсідалися попід деревами. Групки, компанії розібрали собі місця. Хтось пішов аж далеко, щоб їх не було видно, хтось приліг просто тут, на видноті. Андрій лежав під черешнею і дивився на ягоди, які гронами повисли в повітрі.

– Тату, а мені можна високо залазити? – щось замисливши, запитала Марійка.

– Можна, – кивнув, але зразу ж уточнив. – Тільки не дуже високо.

– А Андрій буде високо залазити?

– Андрій буде.

– А чому мені не можна, а йому можна?

– Він старший і сильніший.

– Ти знаєш, скільки дерев я облазив? – втрутився Андрій, дивлячись на сестричку. – Більше, ніж ти бачила!

Марійка обурилася:

– Звідки ти знаєш, скільки я бачила?

– А скільки ти могла бачити? Вдома, в бабусі, по дорозі до школи – ось усе, що ти бачила.

– Ні, – авторитетним тоном заперечила вона. – Я ще в санаторії бачила.

– Можна подумати, що там дерева інші. Теж мені!..

– Інші. Я бачила там кипарис!

– І що з того? – пхикнув брат. – Все одно мало бачила.

Не будеш ти високо лазити.

– Чого це?

– Впадеш і вб'єшся – кому воно треба? Хто з тобою буде панькатися потім?

– Не впаду!

– Впадеш-впадеш, – піддражнюючи малу, всміхнувся Андрій.

– Тату, скажи йому!

Вова, всміхаючись, повернувся до сина:

– Так, ти теж дивись, не падай. Вб'єшся – додому не приходь!

Він завжди так казав. Іде Андрій купатися – то чує: «Втопишся – не приходь!», іде по гриби: «Заблукаєш – не повертайся краще!».

– Ти не хвилюйся, – додав тато, дивлячись на дочку. – Нижче землі не впадеш.

Марійка задумалася і почала уявляти, що там – нижче землі. Утім, довго міркувати їй не довелося.

Приїхав «бобик», круто розвернувся і випхав із себе водія.

Це і був власник садка. Тулуб його тримався на широких штанях, підперезаних паском. Чоловік нагадував снігову бабу: здавалося, що хтось виліпив його ноги, поставив на них круглий живіт, а зверху ще й голову – і добряче натиснув, так що шию вдушив у плечі. Руки стирчали як віники, бо притулитися до тіла, мабуть, не могли.

За ним із машини вийшла жінка, така сама огрядненька, та хлопець, ровесник Андрія. Видно було, що пасажирки «Бобика» їдять однакову їжу і живуть також однаково.

– Чого сидите? – зареготав власник.

Деякі робітники зрозуміли жарт і засміялися у відповідь. А може й не зрозуміли, а просто так усміхнулися. А може й не просто так, а тому, що відчували себе наймитами, а перед собою бачили пана, якому треба годити. Більшість же не оцінила владний тон хазяїна.

– А чого це ми вас чекати маємо, га? – обурено мовив хтось. – Домовлялися на восьму, а вже майже дев'ять. Негарно якось...

Власник остовпів, та його жінка зреагувала миттєво:

– Начальники не запізняються, начальники приходять тоді, коли їм треба.

Таке нахабство збило людей із пантелику. Цим скористався черевань:

– Ну ладно. Подумаєш – година туди, година сюди. У вас цілий день попереду.

І перейшов до справи:

– Відра ми вам даємо. Толік роздасть, – він показав пухким пальцем на хлопця, з яким приїхав. – Рвати треба білі черешні. Червоні – завтра. Зважувати – отут, вам Людмила Прокопівна все буде записувати в зошит. Кажете фамілію, вам ставлять цифру, скільки ви там принесли тієї ягоди. Оплата – ввечері, перед розвозкою.

– Гривня за кілограм? – запитав Вова.

Власник садка оглянув Вову і, зітхнувши, відповів:

– Гривня.

І для всіх повторив ще раз:

– Оплата – ввечері. Сподобається – записуйтеся на завтра.

– А обід коли? – запитав худорлявий чоловік.

– Ха-ха-ха, – зареготав товстун. – Уже й обід йому подавай. Оце так робітник!

Люди посміялися з ним.

– Що приніс із собою, те й будеш їсти. Правильно я кажу, Люда Прокопівна? – запитав він у жінки.

– Все правильно, пан Юра, все правильно. Ми тут не обіцяли ніяких обідів і не наймалися їх варити.

– Та це я знаю, – сказав худорлявий чоловік. – А коли, о котрій годині, я питаю, буде обід?

– Ну, ми в дзвіночок бити не будемо. Коли хочеш, тоді їж. Хочеш – уже зараз накривай поляну, а хочеш – вдома поїси. Нам треба, щоб черешні були обірвані. Ви приїхали заробити. Як будете працювати – так і заробите.

– Ми не платимо погодинно, – додала Люда Прокопівна, – бо це неправильно. Ваші заробітки, як то кажуть, залежать від вас. Заробите стільки, скільки схочете.

Люди розійшлися, розібрали собі драбини й вибрали дерева. На кожному дереві скоро їх сиділо по двоє-трое.

Вова заліз на самий верх, діти обривали нижче. Перше відро нарвали за лічені хвилини. Зсипали все, що зібрали втрюх, і вийшло якраз повнісіньке відро.

– Гарний темп, – зрадив він. – Продовжуйте, а я піду це здам.

Він підійшов до Люди Прокопівни, яка всілася в затінку на розкладному стільчику. Перед нею стояли електронні ваги.

– Став.

«Чого це вона тикає», – подумки обурився Вова. Але мовчки поставив відро.

– 7 кіло. Фамілія.

Він назвався.

– Іди, чого стоїш? – втупилася в нього жінка.

– Ну так... – розгубився Вова, – чекаю, щоб ви записали.

– А, диви який. Ми запишемо, ти не переживай. Ми запишемо.

– То записуйте, – наголос Вова.

Жінка поставила навпроти його прізвища цифру «7» і гукнула в сторону «Бобика»:

– Толя!

– Що, мам? – почулося здалеку.

– Сина, води принеси.

Толя знехотя підвівся зі стільчика і дістав із машини кілька пляшок.

– А де тут криниця? – запитав Вова.

– А ти пошукай і знайдеш, – відказала Люда.

Вова обурився.

– Що ж ви по-злому так одразу? Нормально сказати не можна?

Жінка ображено скривилась.

– Я? По-злому? Ти що, я не зла.

Сказала й відвернулася.

Толя показав де криниця – теж без ентузіазму, проте й хамити так, як мама, не наважився.

Коли Вова приніс дітям свіжої води, вони вже встигли нарвати по пів відра. Він знову зсипав усе в своє відро і пішов здавати. Люда Прокопівна записала. Повернувся, заліз на дерево, але скоро довелося злазити – діти працювали натхненно.

Черешня цього року вродила на славу. Діти хапали ягоди жменями та впевнено запихали їх до рота. Солодкі, трохи м'якенькі черешні – саме в смак. Малі трудяги, доки жували, встигали щось нарвати й накидати у відро.

– Нащо ви їх видзьобуєте? – кинув дядя Коля, проходячи з відром повз.

Марійка з Андрієм завмерли.

– Треба бігом-бігом рвати. Що важко дістати, те лишайте. Пташки з'їдять.

Діти дивилися й не могли второпати, як це – злізти з гілки й залишити на ній ягоди. Бабуся за таке висварила б.

– Ну, слухайте, – прикурюючи, пояснював дядя Коля, – вам же платять за кілограми. Не за дерева, а кілограми. Якби давали зверху по десятці за те, що дерево лишаєте голим, то сиділи б собі на одному. А так тільки час тратите.

Підійшов Вова.